

Avrupalı Ressamların Tablolarında Resmedilen Transilvanya Halıları Olarak Adlandırılan Batı Anadolu Halıları

Doç. Dr. Elif Aksoy

Makale Geliş Tarihi: 18.05.2020

Yayına Kabul Tarihi: 30.09.2020

Özet

Transilvanya, Romanya'nın kuzeybatısında eyalet sistemi ile yönetilen bir bölgedir. Uzun yıllar Macar idaresinde kalmış ve 1920 yılında Romanya'ya katıldıktan sonra Latince "ormanlar ötesi ili" (terra ultra silvas) demek olan Transilvanya adını almıştır. Bu bölgede halı dokumacılığı olmamasına rağmen, kiliselerde çok sayıda değerli halılar bulunmuştur. Aslında bu halılar, 15. ve 17. yüzyıllar arasında Batı Anadolu bölgesinde dokunmuş, fakat Transilvanya kiliselerinde buldukları için Transilvanya halıları olarak adlandırılmıştır. Anadolu'dan Avrupa'ya ihraç edilen bu halıların tablolarında resmedilmesi, Batı Anadolu halılarının ne kadar sevildiğinin bir göstergesidir. Bu makalede, içinde Transilvanya halılarının bulunduğu Avrupalı resamlara ait on iki eser örneklem olarak seçilmiştir. Çalışma, literatürden elde edilen verilerin analizi ve yeniden düzenlenmesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, ressamaların tablolarında yer alan Transilvanya halılarının nerede ve ne amaç ile kullanıldıkları ve hangi tip Transilvanya halılarını resmettiklerini, yazılı ve görsel kaynaklar desteğiyle ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Ayrıca makalede ressamaların tablolarında kullandıkları renklerin Transilvanya halıları üzerindeki etkileri ve renk dağılımları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Transilvanya Halıları, Batı Anadolu Halıları, Seccade, Avrupalı Ressamlar, Tablolar

WESTERN ANATOLIAN CARPETS NAMED TRANSYLVANIAN RUGS DEPICTED IN PAINTINGS OF EUROPEAN PAINTERS

Abstract

Transylvania is a state in the northwest of Romania. It remained under the Hungarian rule for many years, and after joining Romania in 1920, it was named Transylvania, which means "trans-forest province" in Latin (forest ultra-silvas). Although there is no textile industry in this region, many valuable carpets were found in churches. Exported from Anatolia to Europe use of these carpets in the paintings is an indication of how much Western Anatolian carpets are loved. In this article, twelve paintings containing Transylvanian carpets made by European painters were selected as examples. The study was carried out by analyzing and rearranging the data obtained from the literature. In the study, it was aimed to reveal where and for what purpose Transylvanian carpets in the paintings of European painters are used and which type of Transylvanian carpets are more depicted with the support of written and visual sources. In addition, the effects and color distributions of the colors used by the painters of that period on Transylvanian carpets were tried to be determined.

Keywords: Transylvanian Carpets, West Anatolian Carpets, Prayer Rug, European Painters, Paintings.

1. Giriş

Transilvanya (Transylvania; Latince: Transsilvania) bugünkü Romanya'nın merkezinde yer alan tarihi bir bölgedir. Macarca Erdély, Rumence Ardeal olarak isimlendirilen Transilvanya'nın Sırp, Bulgar ve Yunan dillerindeki adı ise Erdel'dir. Transilvanya (Erdel), 1526 yılında yapılan Mohaç Savaşından sonra Osmanlı Devletine bağımlı hale gelmiştir ve 1683'e kadar Erdel Prensiği adıyla iç işlerinde serbest, dış işlerinde Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı özerk bir devlet olarak yaşamıştır. 1683 yılındaki II. Viyana Kuşatmasının yenilgi ile sonuçlanmasından sonra Transilvanya, 1691'de Macaristan ile birlikte fiilen Avusturya Arşidüklüğü'nün eline geçmiştir. Bölge, 20. yüzyılın başlarında Macaristan ve Romanya arasında birkaç kez el değiştirmiş, II. Dünya Savaşı sonrasında Romanya'ya ait olmuştur (Roman, 2003: 574).

Transilvanya halı grubu, İslam dünyası dışındaki Osmanlı Anadolu halılarının en büyük koleksiyonlarından birini oluşturmaktadır. Uşak, Manisa, Lâdik, Gördes ve Kula halıları grubuna giren bu halılar, Erdel halıları adı ile de bilinmektedir. 1914 yılında Budapeşte'de açılan bir sergide bu halılar "Erdel-Türk Halıları" adı ile sergilenmiştir. Bu halılar Transilvanya müzelerinde, kiliselerinde ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır. Transilvanya halıları, Transilvanya'ya ticaret yolu ile gelmiş, bir kısmı orada kalmış diğer bir kısmı da muhtemelen diğer Avrupa ülkelerine götürülmüştür. Bu ticaret, 15. yüzyılın ortasından 18. yüzyıl sonuna kadar sürmüştür. Bu dönem, Transilvanya'da özel koleksiyonlarda, müzelerde ve kiliselerde hala korunan klasik Türk halıları dönemine denk gelmektedir.

Bu halıların o dönemde Transilvanya'ya ihraç edilmesi ile ilgili çok az belge bulunmaktadır. Bugüne kadar gelen gümrük, belediye kayıtları ve vasiyetnamelerden, Transilvanya'ya büyük miktarda halı gönderildiği anlaşılmaktadır. 16. yüzyılda halıların kaç yıllık olduklarına dair kayıtlar tutulmuş, 17. yüzyıl vasiyetnamelerine göre halılar, kullanıldıkları yere göre "masa halısı" ve "duvar halısı" olarak sınıflandırılmışlardır (Ölçer ve Franses, 2007:32).

Transilvanya halıları iki kategoriye ayrılabilir. Birincisi İran etkisindeki Transilvanya halılarıdır ki, bu halılar büyük ihtimalle Manisa yöresinde yapılmıştır. İran etkisinde yapılmış halıların ilk üretilenlerinde genellikle Tek Mihrap görülmektedir. Daha sonraları bu halıların çift mihrap ve zemin alanları boş olan seccade türleri de dokunmaya başlanmıştır. Osmanlı bağlantılı Transilvanya halıları ise, Manisa'nın güneyinde yapılmış olup, 17. yüzyıl ikinci yarısı ile 18. yüzyıl başına tarihidir. Bu halıların bazıları Uşak'ta do-

kunmuş olma olasılığı da yüksektir (Ölçer ve Franses, 2007: 89). Kültürel miras olarak Transilvanya halıları, varlığını çeşitli coğrafi, ekonomik ve politik faktörlere borçludur:

1. Transilvanya Prensiğinin zamanın önemli politik güçleri olan Hristiyan Macar ve Habsburg Monarşileri ile Müslüman Osmanlı devleti arasında kalmış olan Macaristan hâkimiyetinde olması,
2. Transilvanya'nın Batı ve Doğu arasında coğrafi konum açısından önemli bir ticaret noktasında olması,
3. Batı Avrupa'da kiliselerdeki Transilvanya halılarının tarihsel ve sanatsal değerinin tam olarak bilinmemesi (Bode, 1902: 1). Dolayısıyla bu faktörler sayesinde Transilvanya halıları günümüze kadar gelebilmiş, kültürel miras olarak kiliselerde ve özel koleksiyonlarda yerlerini almışlardır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Batı Anadolu'da dokuma tezgâhlarında ticari bir ürün olarak üretilen ve Transilvanya halıları olarak adlandırılan halıların;

1. Avrupalı ressamın tablolarında nasıl resmedildikleri (yerde, masada, balkonda), halıların nerede ve ne amaç için kullanıldıkları,
3. Tablolardaki Transilvanya halılarının üzerindeki renklerin kaynaklardaki halıların renkleri ile örtüşüp örtüşmediği,
4. Ressamların eserlerinde, hangi tip Transilvanya halılarını daha çok resmettiklerini yazılı ve görsel kaynakların desteğiyle ortaya çıkarmaktır.

1.2. Materyal ve Metot

PARAŞTIRMADA, içinde Transilvanya halılarının bulunduğu dokuz Avrupalı ressama ait on iki adet tablo örneklem olarak seçilmiştir. Çalışma, literatürden elde edilen verilerin analizi ve yeniden düzenlenmesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, Avrupalı ressamın tablolarında resmettikleri Transilvanya halıları için görsel kaynaklar ve kitaplar taranmıştır. İnceleme kapsamında 1705 -1752 tarihleri arasında New York'ta yaşamış olan Amerikalı Robert Feke adlı bir portre sanatçısının eserinde de bir Transilvanya halısına rastlanmış, o da makaleye dâhil edilmiştir. Ayrıca görsel kaynaklardan elde edilen beş guruptan oluşan Transilvanya seccadelerinin her bir gurubundan birer örnek seçilmiş, seçilen örneklerin bilgisayar programında çizimleri yapılmıştır.

1.3. Literatür Araştırması

Transilvanya bölgesinde ve dünyanın birçok müze ve koleksiyonlarında bulunan halıların kökeninin Anadolu olduğu araştırmacılar tarafından

doğrulanmıştır. Bazı kaynaklarda bu tip halılar dört gurup altında incelenmiştir (Güller, 1996: 143; Boz, 2013: 140). Aslında Transilvanya Tipli Halılar; Tek Mihraplı halılar, Çift Mihraplı halılar, Seccade Formlu zemini boş halılar, Seccade formlu Sütunlu halılar ve Çift Mihraplı Madalyonlu halılar olmak üzere beş başlık altında incelenmelidir.

Transilvanya'da 200'den fazla örneği bulunan "Transilvanya" tipi halılar, 17. yüzyılın başından 18. yüzyılın ortalarına kadar varlıklarını sürdürmüştür (Ionescu, 2007a: 58). 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu halılar, orijinal karakterlerini kaybederek, ana zeminin orta ekseninde bitkisel motiflerden oluşan bir kompozisyona dönüşmüşlerdir (Pasztor, 2007: 113). İlk üretildiği zamanlarda sadece Tek ve Çift Mihraplı halılar, Transilvanya-Tipi halılar olarak kabul edilmiştir. Sonradan Seccade Formlu, Çift Mihraplı Madalyonlu ve Seccade formlu Sütunlu örnekler de, tasarım ve teknik özellikler açısından birbirlerine çok benzedikleri için Transilvanya grubuna dâhil edilmişlerdir (Ionescu, 2007a: 58). Bu halılar, Transilvanya kiliselerine gönderilmeden önce, Macar asilzadelerinin ve soylularının evlerinde iç dekorasyonun bir parçası olarak da çok meşhur olmuşlardır (Batari, 1980: 82-90). Evlerde halıların bir sanat ögesi olarak iç dekorasyonda kullanılması, zenginliğin teşhir edilmek istenmesindedir. Transilvanya halıları, yüksek makam sahibi kişilere hediye olarak gönderilmiş, düğünlerde ve önemli tarihi olayların kutlamalarında pencerelerden sarkıtılmış, duvarlara asılmış, aristokratların cenazelerinde tabutların altına serilmiştir (Pásztor 2007, s. 11- 17). Transilvanya bölgesinde, saray ve zengin konut sahiplerinin mücadelesi zorunda kaldığı savaşlar ve iç karışıklıklar yüzünden, meydana gelen yangın ve yağmalardan dolayı birçok halı günümüze ulaşamamıştır.

Transilvanya halıları, kilise sıralarında ve kürsülerde kesilerek kullanılmış ve bu halıların hangi aileye veya loncaya ait olduğu belirtilmiştir. Kiliselerde halıların kesilerek kullanılması, parça halılar veya parçaları birleştirilmiş halde halıların bulunması bunun bir göstergesidir (Boz, 2013: 74). Brasov Şehir Arşivi'ndeki bir belgede "Manifaturacılar Loncasının Halıları... Kilise sıraları için kesilmiş 3 adet halı ..." ifadeleri bu yoruma somut bir kanıttır (Eichorn, 1968: 25).

Batı Anadolu halılarının Avrupa'ya ihraç edilmesi ile bağış yoluyla Transilvanya kiliselerine gelen halılar, kiliselerin depolarında bulunmuş ve gün yüzüne çıkarılmıştır (Ionescu, 2012: 11).

Tüm dünyadaki kiliselerde olduğu gibi Transilvanya Kiliselerinde de du-

varlara yapılan resimler (freskler) yerel halk için çok önemli olmuştur. Bu freskler Hristiyanlık dininin dinsel öğelerini işlerler. Hristiyanlıkta fresk ve resim sanatının en önemli temaları Hz. İsa, Hz. Meryem ve Havarilerdir. Transilvanya kiliselerinin duvarlarına yapılan bu freskler zamana yenik düşmüş ve bozulmaya başlamıştır. Din adamları, kiliseye ayine gelen yerel halkın kiliseyi boş, soğuk ve kasvetli olarak algılamaması için, Transilvanya halılarını masa ve sıraların üstüne sermişler ve duvarlara dekorasyon için asmışlardır. Böylece kilisede, halıların kullanılması ile daha sıcak bir görüntü sağlanmıştır.

1610 yılında yayınlanan bir Osmanlı fermanında, seccadelerin Avrupa'ya ihracatı yasaklanmıştır. Bunun nedeni ise, seccadelerin dinsel işlevinin imansız Hristiyanların anlayamayacak olması olarak değerlendirilmiştir (Pavignano 1999, s. 38). 17. yüzyıl Transilvanya halıları tartışmasız en iyi belgelenmiş guruptur. Kilise ve tablolarında bu halıların ortaya çıkması, o dönemde Anadolu'da halı üretiminin devam ettiği ve ticaretinin yapıldığının kanıtı olmuştur (Ionescu, 2014: 70).

Transilvanya halıların ilk grubunu Tek Mihraplı halılar oluşturur. Tek mihraplı halılar Çift mihraplı halıların öncüsüdür. Ticaret yoluyla Anadolu'dan Avrupa pazarına, yani Müslüman olmayan bir coğrafyaya taşınan bu halılar, daha sonraları Tek Mihraplı seccade formundan çıkmış, dekoratif bir objeye dönüşerek Çift Mihraplı olarak yeniden tasarlanmıştır (Steinbrueck, 2006: 30). İlk döneme ait 12 adet Tek Mihraplı halının dördü, Romanya ve Macaristan'da olup, diğer ikisi ise Türkiye'de sergilenmektedir (Ölçer ve Franses, 2007: 75). "Siebenbürger" olarak da tanınan bu halıların bazıları Anadolu'nun çeşitli dokuma merkezlerinde dokunmuş olup, büyük bir kısmı Uşak gurubuna girmektedir. Macaristan'ın şu anda Romanya'ya ait olan dağlık bölgesindeki Protestan kiliselerinde bulunan bu seccadeler, dünya müze ve koleksiyonlarında da yer almaktadırlar (Aslanapa, 1987: 150).

2. Transilvanya Halılarının Kompozisyon Özellikleri

Tek Mihraplı halılar genellikle bir adet büyük, dört adet dar bordürden oluşur. Bordürlerde, sekiz köşeli yıldızlı ve Rumili kartuşlar hâkimdir. Geniş kartuşların içinde deforme olmuş, geometrik biçimli iki adet Rumi motifi, Penç ve Goncalar görülür. Bordürde, zeminin dışında kalan alanlarda ise, bir goncadan çıkmış iki zarif yaprak dikkat çeker. Bu halıların bazılarında alınlık kısım, mihrap bölümünden ayrılarak dikdörtgen bir alan oluşturur. Bu bölüm, ya Rumi motifleri ile ya da stilize edilmiş bitki motifleri ile

süslüdür. Halıların zemin kısmında ise, yine stilize edilmiş bitki motifleri ve mihraptan aşağıya doğru inen bir kandil görülür. Mihrap bölümünde, genellikle Rumi motiflerinden meydana gelen bir kompozisyon oluşturulmuştur. Fakat bazen mihrapta, iri yaprak ve motiflerle tasarlanmış bir kompozisyon da dikkat çeker (Resim 1).

Resim 1. Tek Mihraplı Transilvanya Seccadesi, 17. yüzyıl, 122 x 154 cm, Lutheran Church of Mediaş (Ionescu, 2014: 66) (Çizim: Elif Aksoy).

Resim 2. Çift Mihraplı Transilvanya Seccadesi, 17. yüzyıl, 132 x 172 cm, Museum of Applied Arts, Budapest, Env. No: 7.967, (Ionescu, 2014: 72) (Çizim: Elif Aksoy).

Çift Mihraplı halılar, birinci tip Tek Mihraplı halıların biraz daha gelişmiş halidir. Çift ve Tek Mihraplı Transilvanya halıları, kompozisyon ve motifler açısından birbirlerine benzerler. Bu seccadeler (Tek ve Çift Mihraplı), İran etkisi altında kalmış halılardır (Resim 2).

Resim 3. Seccade Formlu Zemin Kısmı Boş Transilvanya Seccadesi, 17. yüzyıl sonu (Ölçer ve Franses, 2007: 168). 132 x 175 cm, Brukenthal Müzesi, Sibiu, Env. No: M.1618, (Çizim: Elif Aksoy).

Resim 4. Sütunlu Transilvanya Seccadesi, 17. yüzyıl sonu, (Ölçer ve Franses, 2007: 172), 135 x 186 cm, Uygulamalı El sanatları Müzesi, Env. No: 51.114.1 (Çizim: Elif Aksoy).

Seccade formu zemin kısmı boş halılar, Osmanlı motiflerinin etkisi altında kalmış halılardır. Bu halılar Tek Mihraptan oluşurlar. Motifler, diğer iki guruba göre çok daha yumuşaktır ve geometrik formlarından uzaklaşmışlardır. Seccadelerde bir adet geniş, altı adet dar bordür görülür. Dar bordürler, geometrik formdaki motiflerle süslenmişlerdir. Geniş bordürde Penç, Sümbül, yaprak, Lale gibi motifler, mihrapta ise iri Hatayiler, Goncalar, yapraklar ve bazen de Rumilerden oluşan bir kompozisyon dikkat çeker (Resim 3).

Sütunlu halıların zeminde bazen iki ve dört, bazen de altı sütun, mihraptan ayaklık kısmına doğru, dikey olarak inerek, yatay bordürle kesişir. Bu halılardaki motifler, seccade formu Transilvanya halılarında olduğu gibi, Osmanlı motiflerinden etkilenerek tasarlanmışlardır. Bu seccadelerde iki adet dar ve bir adet geniş bordür bulunur. Bordürlerde hem organik hem de geometrik tarzda tasarlanmış bitkisel motifler ile birlikte, kartuşlardan oluşmuş kompozisyonlar da dikkat çeker (Resim 4).

Resim 5. Çift Mihraplı Madalyonlu Transilvanya Halısı, 17. yüzyıl ortası, (Ölçer ve Franses, 2007: 172), 121 x 160 cm, Brukenthal Müzesi, Sibiu, Env.No: M.1621 (Çizim: Elif Aksoy)

Çift Mihraplı Madalyonlu halılarda yine Çift Mihraplı seccadelerde olduğu gibi geometrik ve bitkisel motiflerden oluşan bir kompozisyon görülür. Fakat halıların zemininde, diğerlerinden farklı olarak, bir madalyon bulunur. Bu halılardaki madalyonlar, büyük ihtimalle Yıldızlı Uşak halılarındaki

madalyonların devamı niteliğindedir. Bu seccadeler, ilk iki gurupta olduğu gibi İran etkisinde kalan Transilvanya halıları gurubuna girer. Bordürler biri geniş ve ikisi dar olmak üzere üç adettir. Geniş bordürlerde, ya kartuşlar ya da geometrik tarzda yapılan bitkisel motiflerden oluşan bir kompozisyon dikkat çeker. Bu seccadelerde de motifler açısından zengin bir çeşitlilik görülür. Zeminleri bitkisel motiflerden oluşan bordürler Penç, Lale, yaprak ve Karanfil gibi motiflerle dolgulanmıştır. Halıların zeminindeki madalyonlar bazen Yıldızlı Uşak halılarının köşeli ve geometrik kompozisyonu ile benzerlik gösterir. Bazen de bu madalyonlar, yaprak ve dallarla birbirine bağlanan ve çiçeklerden oluşan baklava şeklindeki motifler topluluğundan oluşur. Mihrapta ise, iri yapraklar, Pençler, Hatayi ve Gonca motifleri görülür (Resim 5).

3. Avrupalı Ressamların Tablolarında Görülen Transilvanya Halıları

Resim 6. Cornelius de Vos, Portrait of Abraham Grapheus (Abraham Grapheus'un Portresi), 1620, 120 cm x 102 cm, (Dilley, 1931:150).

Transilvanya halıları, Avrupa ülkelerine ihraç edilirken hiç kuşkusuz, Transilvanya bölgesinden geçmiştir. Bu halıların birçoğu Fransız, İngiliz, İsveç, Alman ve Amerikalı ressamın tablolarında resmedilmiştir (Ydema, 1991: 48-51). Araştırma kapsamında incelenen ressamın tabloları genelde figürlü kompozisyonlardan oluşmuş olup, sadece bir tanesi natürmort olarak çalışılmıştır. Tablolarda renkler ustaca kullanılmış, figürlerdeki

kiyafetler halıların renkleri uyum içinde verilmiştir. Ressamlar, tablolarında arka plan olarak koyu renk tonları kullanmışlar, figürler ise ışığın geliş yönüne göre daha canlı ve net bir şekilde resmedilmişlerdir. Bununla birlikte eserlerde görülen halılar, hep ön plana yerleştirilmiş, halıların üzerindeki motifler de detaylı olarak çizilmiştir. Ayrıca halılardaki renk tonları, figürlerin kostümleriyle, mekândaki eşya ve objelerle, döşemelik taşlarla birbirlerine yakın tonlarda renklendirilmiştir.

Cornelius de Vos, 1585 ve 1651 yılında Hollanda'da doğmuş, fakat Belçika Antwerp'de yaşamış ressam ve sanat tüccarıdır. Onun en iyi bilinen portrelerinin konusu, aile ve çocuklar ile ilgilidir. Portrait of Abraham Grapheus adlı çalışma, Cornelius de Vos tarafından 1620 yılında yapılmıştır (Resim 6). Resimdeki karakter Abraham Grapheus'tur. Grapheus, tabloda lonca başkanı tarafından giyilen Aziz Luke'un sembolü olan bir dizi gümüş tabak takmaktadır. Figürün sol elinde, lonca üyeleri için önemli rol modelleri olan Apelles, Zeuxis, Raphael ve Albrecht Dürer'i gösteren bir kadeh tutmaktadır. Masada örtü görevini üstlenen ve ilk örneklerden biri olan Tek Mihraplı Transilvanya seccadesi, Cornelius de Vos tarafından ilk kez bu eserde tasvir edilmiştir. Sadece bordürleri görülen halıda kullanılan renkler; kahverengi, krem rengi, kırmızı, siyah, pembe ve yeşil renkleridir. Tablo günümüzde Antwerp'de Royal Museum of Fine Arts'da bulunmaktadır.

Resim 7. Thomas de Keyser, *Constantijn Huygens and his Clerk (Constantijn Huygens ve Kâtibi)*, 1627, 92,4 cm x 69,3 cm (Adams ve Cox, 2011: 11).

Thomas De Keyser, 1596- 1667 yılları arasında Amsterdam'da yaşamıştır. 1627 yılında iç mekânda çalışılmış olan tabloda (Resim 7), Constantijn Huygens'in kâtibinin ona mesaj getirdiğini görmekteyiz. İki figürün arkasındaki duvarda bir goblen, şöminenin hemen üstünde deniz temalı bir tablo asılıdır. Masanın üzerine serilmiş bir Transilvanya halısının üzerinde, kitaplar, bir müzik aleti ve mimari çizimler bulunmaktadır. Masanın arkasında ise, iki adet dünya küresi görülmektedir. Resimde, masa üzerine serilmiş olan çift mihraplı (Ydema, 1991: 48-51) Transilvanya halısı üç bordürden oluşmaktadır. Halının bordürlerindeki motifler ve motiflerin konturları detaylı bir şekilde görülmektedir. Resimde koyu tonlar kullanılmasına rağmen, sol taraftan gelen ışık, figürleri ve ön taraftaki eşyaları net bir şekilde aydınlatmıştır. Halıdaki geniş bordürlerde yıldızlı ve rumili kartuşlar dikkat çekmektedir. Mihrap kısmında Rumilerden oluşan bir kompozisyon, mihrabın dışında kalan alanlar ise, kandil ve stilize edilmiş bitki motifleri ile bezenmiştir. Dokumada koyu yeşil rengi, kırmızı, krem rengi ve siyah renkleri kullanılmıştır. Tablo, günümüzde Londra'da National Galeri'dedir.

Resim 8. Thomas De Keyser, *Portrait of a Gentleman (Bir Centilmenin Portresi)*, 1632, 79 cm x 53 cm.

Thomas De Keyser'in diğeri bir çalışması olan Bir Centilmenin Portresi adlı tablosu (Resim 8) 1632 yılında yapılmış bir iç mekân çalışmasıdır. Işığın resme geliş yönüyle birlikte, ön taraftaki eşyalar ve figür net bir şekilde görülmektedir. Masaya Transilvanya halısı serilmiş olup, onun üzerinde kalem, birkaç kitap ve kâğıt bulunmaktadır. Halının zemin kısmı tam olarak görülmemekle beraber, mihrap kısmı diğeri Transilvanya seccadelerinden farklılık gösterir. Olasılıkla Çift Mihraplı olan seccadede, diğeriinde de olduğu gibi yıldız ve rumili kartuşlardan oluşan geniş bir bordür ve iki dar bordür bulunmaktadır. Ayrıca bu dar bordürler, çok ince bordürlerle çevrelenmişlerdir. Tabloda yerin zemin rengi ile halıdaki renk tonları ahenkli ve uyumlu bir şekilde verilmiştir. Halıda kullanılan renkler siyah, kiremit kırmızısı rengi ve krem rengidir. Eser, Paris'te Louvre Müzesi'nde bulunmaktadır.

Resim 9. Pieter de Hooch, Portrait of A Family Making Music (Müzik Yapan Bir Ailenin Portresi, 1663, 98.7cm x 116.7cm. (Sutton, 1980: 97)

Pieter de Hooch, 1629-1684 yılları arasında Hollanda Rotterdam'da yaşamıştır. Sanatçı, resimlerinde genellikle iç mekân çalışmıştır. Ressam, tablolarında ev sahnelerini işlemiş olup, genellikle salondan antreye doğru açılan açık bir kapı resmetmiştir. Hooch, Portrait of A Family Making Music adlı eserini 1663 yılında yapmıştır (Resim 9). Mekânda yedi figür bulunmakla birlikte, figürlerden üçü oturur halde, diğeri üçü ayakta ve biri kucaktadır. Ayakta duran adam keman, iskemlede oturan figür flüt, onun yanındaki

kadın da telli bir çalgı çalmaktadır. Sol tarafta yerde sehpaye dayalı bir çello, sağ tarafta bir köpek bulunmaktadır. Masanın üzerindeki Seccade formu zemin kısmı boş olan Transilvanya seccadesi, sanki masaya atılmış gibi bir izlenim yaratmaktadır. Buradaki amaç olasıyla halının tam olarak resmedilmesini ve görülmesini sağlamaktır. Karşı duvarda koyu renkte bir goblen halısı asılıdır. Gayet aydınlık olan koridorda ise, ayakta duran kadının kucığında bir bebek, onun önünde bir kız çocuğu bulunmaktadır. Halıda üç adet bordür görülmekle birlikte, halı üslup bakımından Osmanlı etkisindeki Transilvanya halıları gurubuna girer. Büyük ihtimalle Manisa'nın güneyinde dokunmuş olup, 17. yüzyıl ikinci yarısı veya 18. yüzyıl başında yapılmıştır (Ölçer ve Franses, 2007: 89). Bu guruptaki halılarda en sık rastlanan özellik, bordürlerinin geniş olması, çiçek ve yapraklarla bezenmesidir. Halının dar bordürlerinde stilize edilmiş bitkisel motifler görülmektedir. Seccadenin alınlık kısmı geniş dikdörtgen bir bant ile mihrap kısmından ayrılmıştır. Bu alanda, muska motifleri ile stilize edilmiş bitki motifleri bulunmaktadır. Alınlık bölümünün altındaki mihrap kısmında, natüralist tarzda büyük Hatayi motifleri dikkat çekmektedir. Halıda kullanılan renkler kırmızı, sarı, siyah, krem rengi ve kahverengidir. Eser, Ohio'da Cleveland Museum of Art'ta bulunmaktadır.

Resim 10. Caspar Netscher, A Lady with a Parrot and a Gentleman with a Monkey (Bir Maymun ile Centilmen ve Bir Papağan ile bir Leydi), 1664, 35 x 28,2 cm. (Cook, 2016: 340).

Caspar Netscher, 1639-1684 yılları arasında Almanya ve Hollanda'da yaşamıştır. Netscher, resimlerinde doğu halılarını, ipek ve brokarları tasvir ederek, Kuzey Hollanda'da uluslararası bir stil yaratmıştır. Sanatçı, *A Lady with a Parrot and a Gentleman with a Monkey* adlı tablosunu, 1664 yılında resmetmiştir (Resim 10). Resimde pencerede ayakta duran iki figür bulunmaktadır. Resimdeki kadın bir papağanı, adam ise bir maymunu beslemektedir. Bir dış mekân çalışması olan resimde, Çift Mihraplı Transilvanya halısı, pencereden aşağıya doğru sarkıtılmıştır. Geniş bordürde yıldız ve Rumili kartuşlar görülür. Yıldız şeklinde olan kartuşların içinde sekiz kollu bir motif, büyük kartuşların içinde ise geometrik forma dönüşmüş Rumi motifleri göze çarpmaktadır. Rumi motiflerinin dışında kalan alanlarda ise, gonca ve penç motifleri dikkat çekmektedir. İran etkisi altında yapılmış olan bu seccadeler, Tek Mihraplı seccadelerin devamı niteliğindedir. Mihrap alanları olasılıkla yarım madalyonlardan feyz alınarak yapılmıştır. Halının mihrap alanları stilize edilmiş bitkisel motiflerle bezenmiştir. Zemin kısmında ise, mihraptan aşağıya doğru sarkan bir kandil motifi ve onun etrafında da yine bitki motifleri görülmektedir. Halıda göze çarpan renk kırmızıdır. Diğer renkler beyaz, lacivert, mavi ve kahverengidir. Resim, Amerika'da Columbus Güzel Sanatlar Galerisinde bulunmaktadır.

Resim 11. Caspar Netscher, *A Lady at her Toilet* (Tuvalette bir Leydi, 1670, 42,6x33,6 cm. (Perdahcı, 2019: 42)

Caspar Netscher'in diğer bir çalışması, *A Lady at her Toilet* adlı eserdir ve tablo 1670 yılında yapılmıştır (Resim 11). Resimde biri oturur halde diğeri ayakta iki kadın ve onlara hizmet eden genç bir erkek görülmektedir. Resmin arka fonu koyu renkte olmasına rağmen, karşıdan vuran ışık sayesinde figürler detaylı bir şekilde görülmektedir. Tablodaki Transilvanya halısı, masanın üzerinde örtü görevini üstlenmiştir. Seccadede yine biri geniş, iki adet dar bordür görülmektedir. Diğer tablolarındaki halılarda olduğu gibi bu halıda da aynı motifler ve kompozisyonlar kullanılmıştır. Transilvanya seccadelerinin Tek Mihraplı ilk örnekleri 1600'lü yılların başında ressamların tablolarında resmedildiği için geçen zamandan dolayı büyük ihtimale resimdeki halı Çift Mihraplı Transilvanya Seccadesi olmalıdır. Halıda kullanılan renkler krem rengi, yeşil, siyah, kahverengi ve kırmızıdır. Seccade günümüzde Wellington Koleksiyonunda Apsley House'dadır.

1621- 1706 tarihleri arasında Hollanda'da yaşamış olan Cornelis de Man, bu tabloyu 1666 yılında yapmıştır (Resim 12). *Interior with a Woman Sweeping* adlı eserde koridoru süpüren bir kadın görülmektedir. Odada, geniş bir ahşap dolabın içinde bir yatak, yatağın önünde bir masa, masanın üzerinde bir Transilvanya halısı, beyaz bir örtü, vazo ve gümüş renkte bir kılıç görülmektedir. Masanın yanında bulunan sandalyenin üzerinde ise bir cello dikkat çekmektedir.

Resim 12. Cornelis de Man, *Interior with a Woman Sweeping* (İç Mekânı Süpüren Kadın), 1666, 65 x 58 cm. (Hollander, 2002: 12)

Masanın üzerindeki Çift Mihraplı Transilvanya halısının mihrap ve zemin kısmında stilize edilmiş, geometrik tarzda bitkisel motifler (penç, rumi, gonca ve hatayi) görülmektedir. Geniş bordürde yıldızlı ve Rumili kartuşlardan oluşan bir kompozisyon dikkat çekmektedir. Halıda en göze çarpan renk kırmızıdır. Bunun yanı sıra yeşil, siyah, krem renkleri de kullanılmıştır. Tablo Güney Hollanda'da Delft şehrinde Stedelijk Museum Het Prinsenhof'da bulunmaktadır.

Resim 13. Cornelis De Man, Interior of a Townhouse, 17. yüzyıl ikinci yarısı, 67 cm x 81 cm. (Basset, 2003: 115).

Cornelis De Man'ın diğer bir eseri olan Bir kasaba Evinde İç Mekân adlı çalışması 17. yüzyılın ikinci yarısına tarihlidir (Resim 13). İç mekân çalışması olan eserin yapıldığı tarih kesin olarak bilinmemektedir. Eserde iki kadın ve iki erkek olmak üzere dört figür bulunmaktadır. Kadınlardan birisi ayakta, biri oturur vaziyettedir. Erkek figürlerden biri ayakta, diğeri ise şömineyi yakmak için yere eğilmiştir. Masanın üzerine örtülmüş büyük ebattaki Transilvanya halısının üstünde bir tabak, ibrik ve çaydanlık benzeri birkaç mutfak eşyası bulunmaktadır. Halı, Çift Mihraplı bir seccade olup, hem mihrap kısımları hem de mihrabın dışında kalan alanlar stilize edilmiş bitki motifleri ile dolgulanmıştır. Geniş olan bordürde, diğer tablolarındaki halılardan farklı olarak, sadece yıldızlı kartuşların yan yana geldiği bir kompozisyon görülmektedir. Ana renk kırmızı olan halıda, diğer renkler siyah, krem rengi ve yeşildir. Tablo, günümüzde özel koleksiyonda bulunmaktadır.

Resim 14. Emanuel de Witte, Portrait of a Family in an Interior (İç Mekânda bir Ailenin Portresi), 1678, 69 cm x 87 cm. (Vanhaelen, 2012: 87).

Emanuel de Witte 1617- 1692 yılları arasında yaşamış Hollandalı bir ressamdır. Sanatçı Portrait of a Family in an Interior (İç Mekânda bir Ailenin Portresi) adlı eserini 1678 yılında yapmış olup, eser 69 x 87 cm boyutlarındadır (Resim 14). Esas olarak kiliselerin iç mekân resimleri ile tanınan De Witte, bu eserde adı bilinmeyen bir aileyi zengin bir şekilde döşenmiş iç mekânda resmetmiştir. Odada ikisi kadın biri erkek üç figür bulunmaktadır. Evin duvarları barok motiflerle süslenmiştir. Masada Çift Mihraplı, zemin rengi kırmızı olan bir Transilvanya halısı görülmektedir. Halıda ikisi dar, biri geniş üç bordür bulunmaktadır. Geniş bordürde yan yana dizilmiş içi Rumilerle süslü bir kompozisyon, dar bordürlerde ise bitkisel motifler dikkat çekmektedir. Ailenin zenginliğini ve varlıklı olduğunu belirtmek için halı masanın üzerinde örtü görevini üstlenerek yakın planda resmedilmiştir. Çift Mihraplı olan seccadede siyah, kırmızı ve krem renkleri kullanılmıştır. Odanın kapısı ardına kadar açık olup, iç mekândan dışarı net bir şekilde görülmektedir. Tablo şu anda Münih'de Alte Pinakothek müzesinde bulunmaktadır.

Resim 15. Robert Feke, Isaac Royall ve Ailesi, 1741, 143 x 197,5 cm (Prown, 1977: 27).

Robert Feke (1705-1752) New York'ta yaşamış Amerikalı bir portre sanatçısıdır. Feke'nin Koloni resimlerinin gelişimi üzerindeki etkisi çok önemlidir ve resimleri gelecek kuşak Koloni sanatçıların çalışmaları için öncü olmuştur (Foote, 1930: 151-154). Bu resimde sanatçı, Isaac Royall ve Ailesini (1741) resmetmiştir (Resim 15). Isaac Royall Jr. (1719-1781), Harvard Hukuk Okulu'nun oluşturulmasında önemli bir rol oynayan sömürge kökenli Amerikalı bir toprak sahibidir. Resimde sanatçı, koyu tonlar ve pastel renkleri tercih etmiştir. Kadınların giysileri aynı modelde olup, renkleri birbirinden farklıdır. Tabloya yerleştirilen üç kadın figürünün yüz hatları neredeyse birbirine benzemektedir. Masaya Çift Mihraplı madalyonlu bir Transilvanya halısı serilmiştir. Halının motifleri diğer çalışmalarda da olduğu gibi detaylı bir şekilde resmedilmiştir. Halıda biri geniş, iki adet iç ve dış dar bordür bulunmaktadır. Bordürdeki kompozisyon, diğer eserlerdeki Transilvanya halılarından farklılık gösterir. Diğer halılarda genelde yıldızlı ve geniş Rumili kartuşlar yan yana sıralanmışken, bu halıda sadece büyük kartuşlar yan yana gelecek şekilde dizilmişlerdir. Geniş kartuşların içinde altı adet yıldız motifi ve bir eşkenar dörtgenin içinde çiçek motifi, onun içinde de göz motifi görülmektedir. Diğer ressamların tablolarındaki halıların zemininde genellikle bitkisel motifler ve kandil motifleri hâkimken, bu seccadenin zemin kompozisyonunda sadece bir madalyon görmekteyiz. Halıda kullanılan renkler, figürlerdeki kostümlerle uyum içindedir. Resim şu

anda Cambridge'de (Massachusetts) Fogg Art Museum'da bulunmaktadır.

Jan van der Hecke 1620-1684 yılları arasında Belçika'da yaşamıştır. Sanatçı eserlerinde esas olarak hareketsiz yaşamları, natürmortları, manzaraları ve savaş sahnelerini resmetmiş bir Flaman Barok ressamı ve baskı sanatçısıdır. Eser dış mekânda, balkonda resmedilmiştir (Resim 16). Balkonda masanın üzerine bir Transilvanya halısı serilmiş olup, onun üzerinde de ıstakoz, limon, midye, ekmek, vazo içinde çiçekler ve meyveler dikkat çekmektedir. Masa örtüsü olarak kullanılan halının bordüründe Transilvanya halılarının karakteristik yıldızlı ve Rumili kartuşlardan oluşan kompozisyonunu görmekteyiz. Halının zemin kısmı, üzerine konulan yiyeceklerden dolayı görülmemektedir. Seccadede kullanılan renkler kırmızı, krem rengi, yeşil, sarı ve kahverengidir. Tablo, Budapeşte Güzel Sanatlar Müzesinde sergilenmektedir.

Resim 16. Jan van der Hecke, I Still Life with Lobster, Fruits and Roses (Hala Güller, Meyveler ve İstakoz ile yaşıyorum.), Tarihi bilinmiyor, 78,5 cm x 98 cm. (Güller, 1996: 166).

Valckert, 1585-1627 yılları arasında Amsterdam'da yaşamış ressam ve gravür sanatçısıdır. Sanatçı Sivil Muhafızlar adlı eserini 1625 yılında iç mekânda yapmıştır (Resim 17). Sivil muhafızlardan üçü oturur halde diğerleri ayakta. Masaya örtü olarak serilen Tek Mihraplı Transilvanya seccadenin Transilvanya halılarına özgü karakteristik bordürleri görülmektedir. Tablo, günümüzde Amsterdam müzesinde bulunmaktadır.

Resim 17. Werner Jacobsz van den Valckert, *Civic Guards Company of Captain Albert Coenraetsz Burgh*, 1625, 169.5x 270 cm. (Jaap ve Roper, 2014: 37).

4. Sonuç ve Değerlendirme

Transilvanya halıları, Doğu medeniyetin maddi kültür unsurlarından biri olmanın yanında sanatsal unsurlar da taşır. Transilvanya olarak adlandırılan halılar, Tek Mihraplı, Çift Mihraplı, Sütunlu, Tek Mihraplı zemin kısmı boş ve Madalyonlu desen kompozisyonuna sahip olan ve Batı Anadolu yöresinin dokuma özelliklerini gösteren halılardır. Günümüzde Türkiye’de müze ve özel koleksiyonlarda çok az Transilvanya halısı bulunmaktadır. Bunun nedeni bu guruba ait halıların iç kullanımdan çok Avrupa’ya ihracat yapılması ile ilgilidir. Bu sebeple, halılar müzelerde sergilenmek yerine depolara kaldırılarak unutulmuş ve geçen yıllar nedeniyle bozulmuştur.

Transilvanya halıları olarak literatüre giren, aslında Batı Anadolu halıları olarak bilinen bu halılar, Avrupa’ya gönderilmiş burada da sosyal sınıfı ve gelir düzeyi yüksek kişiler tarafından satın alınmıştır. Transilvanya, Avrupa’nın geçiş noktasında olduğu için tüccarlar, Batı Anadolu’dan getirdikleri bu halıları kiliselere bağışlamışlardır. Zengin zümre ise, halıları şatolarda, evlerde ve saraylarda kullanmış olup, özel günlerde balkondan sarkıtılmış, masa örtüsü olarak kullanmış ve ünlü resamlara zenginliklerinin belirtisi olarak halılarla birlikte modellik yapmışlardır.

Transilvanya halıları, kiliselerde bizim kullanım amacımızın tersine, yarımların üstüne serilmiş, ya depolara kaldırılmış (fakat titizlikle korunmuş)

ya da onları bozulmuş duvar fresklerinin yerine (cemaati kiliseye çekmek ve kiliselerin boş, soğuk ve karanlık görüntüsünü yumuşatmak amacıyla) asmışlardır. Belki de duvarda bir nevi resim görüntüsü elde etmeye çalışmışlardır.

Kiliselerde duvarlara asılan ve sıralara yerleştirilen bu halılar, ressamın tablolarında da masada, balkonda ve pencerede görülmektedir. Bunun nedeni bu halıların kiliselerde mekâna yerleştiriliş şekli veya mekânda kullanım şekli ile ilişkili olma ihtimalinin yüksek olmasıdır.

Araştırma kapsamında on iki eser ve dokuz ressam incelenmiştir. İncelediğimiz tablolarda resmedilen Transilvanya halıları, orijinallerine benzer bir şekilde tasvir edilmişlerdir.

Tablolarda resmedilen dokumalardaki renklerin, eserlerdeki diğer objelerle renk armonisi açısından uyum içinde olduğu ve birbirlerine yakın renk ve renk tonları ile çalışıldığı tespit edilmiştir.

Cornelius de Vos, *Portrait of Abraham Grapheus* adlı çalışmasında ahşap rengi, gümüş rengi, altın rengi, beyaz ve kırmızı renkleri tercih etmiştir. Eserde göze çarpan objeler, gümüş ve altın renginde olan eşyalardır. Halı, resimde çok az görünmesine rağmen, halının orijinaline yakın, detaylı bir şekilde resmedilişi, renklerin ustalıklı kullanımı ve motiflerin konturlarının çok düzgün çizilmesi onun ön plana çıkmasını sağlamıştır. Cornelius de Vos 1620 yılında yaptığı eserde, ilk defa Tek Mihraplı Transilvanya halısını resmetmiş, ardından bu halıların tablolardaki resmedilişi, Thomas De Keyser’in dört tuvali ile devam etmiştir.

Thomas De Keyser, *Constantijn Huygens and his Clerk* adlı eserinde tüm objelerdeki renk uyumuna dikkat etmiş, pastel renkleri tercih etmiş, sanatçı renkleri ustalıklı kullanmıştır. Sanatçının diğer bir çalışması olan *Portrait of a Gentleman* adlı eserde, ressam koyu renk tonları kullanmış, renkleri resmin tümüne dengeli bir şekilde dağıtmıştır. Resimde arka plan, siyah tonlarda olmasına rağmen, halıda ve yerin zemin renginde kullanılan siyah ve soğan kabuğu renkleri iyi bir renk armonisi oluşturmuştur.

Pieter de Hooch’un *Portrait of A Family Making Music* adlı eserinde, arka fon siyah bir goblenle süslenmiştir. Halıda kullanılan renkler, resimdeki diğer objeler ve kostümlerin renkleri ile yakın tonlardadır. Resimde özellikle soğan kabuğu rengi; ön tarafta oturan figürün elbise rengi, koridorda ayakta duran çocuğun elbisesi, salondan koridora açılan yer karosunun

renği ve salonda sağ tarafta bulunan dolabın renği, aynı renğın açık ve koyu tonlamaları ile elde edilmiştir. Dolayısıyla aynı renğın değişik tonlarından yararlanılmıştır.

Caspar Netscher, A Lady with a Parrot and a Gentleman with a Monkey adlı çalışması dış mekân çalışması olup, burada Transilvanya halısı, pence-reden aşağıya doğru sarkıtılmıştır. Eserde koyu tonlar kullanılmasına rağmen, karşıdan gelen ışık, figürlerin ve halının detaylı bir şekilde görülmesini sağlamıştır. Halıdaki koyu kırmızı ve kahve renkleri, eserin arka fonu ile uyum içindedir.

A Lady at her Toilet adlı diğer eserinde de Caspar Netscher, arka fon olarak koyu renk tonlarını tercih etmiştir. Tablodaki tüm renkler, eserin tümüne orantılı bir şekilde dağıtılarak, aynı renğın değişik tonlarından yararlanılmıştır.

Cornelis de Man'ın Interior with a Woman Sweeping isimli çalışmasında sadece tek bir figür bulunmaktadır. İncelenen diğer tablolara göre daha aydınlık bir resimdir. Sanatçı bir yatak odasını betimlemiştir. Koridorda ise bir kadın hizmetli, döşemeyi süpürmektedir. Tabloda ahşap rengine ağırlık verilmiş ve pastel renkler kullanılmıştır. Eserdeki Transilvanya halısı detaylı bir şekilde resmedilmiş ve halıda en çok kiremit kırmızısı renği kullanılarak tek renk etkisi verilmeye çalışılmıştır. Tabloyu detaylı olarak incelediğimizde kiremit kırmızısı renğın, tuvalin çeşitli yerlerinde az da olsa kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Cornelis De Man'ın, diğer bir eseri olan Interior of a Townhouse isimli çalışmada mutfığa benzer bir yer tasvir edilmiştir. Resimde arka planda siyah ve siyah tonları, gri ve gri tonları ve ahşap renği kullanılmıştır. Sanatçı bir önceki eserde olduğu gibi kırmızı renği sadece en göz alıcı noktalarda büyük bir alanda kullanmış ve aynı renğın tonlarını da resimde bazı yerlere serpiştirmiştir. Tablodaki renk armonisine dikkat edilmiş, az renk kullanılmış ve aynı renğın tonlarından yararlanılmıştır.

Emanuel de Witte'nin, Portrait of a Family in an Interior adlı eseri bol ışıklı ve canlı bir çalışmadır. Yerdeki karoların, duvarların ve mermerlerin renği, figürlerin giysileri ile uyumlu olup, aynı renğın tonlamalarından yararlanılmıştır.

Robert Feke, Isaac Royall ve Ailesini resmettiği çalışmada yeşil, mavi, turuncu, krem renği, kahverenği, siyah ve kırmızı renkler kullanılmıştır. Fi-

gürlerin kostüm renkleri, halıda kullanılan renklerle benzer tonlarda olup, arka planda kahverenği tercih edilmiştir. Madalyonlu Transilvanya halısının, 17. Yüzyılda Feke'nin tablosunda görülmesi, o dönemde halıların Avrupa'dan Amerika'ya gittiğini kanıtlamaktadır.

Jan van der Hecke'in, resmettiği I Still Life with Lobster, Fruits and Roses adlı tablo bir natürmort çalışmasıdır. Masadaki Transilvanya halısının bordürleri detaylı bir şekilde çizilmiş olup, halıdaki renkler yeşil, kırmızı, siyah ve beyazdır. Bu renk paleti, tablodaki diğer objelere orantılı bir şekilde dağıtılmıştır.

Werner Jacobsz van den Valckert, Civic Guards Company of Captain Albert Coenraetsz Burgh'adlı eserinde Amsterdam'ın sivil muhafızlarını resmetmiştir. Resimde on üç figür bulunmaktadır ve muhafızların kostümleri, birkaçının dışında bir örnektir. Eserde koyu renk tonları hâkim olmasına rağmen, kostümlerde ve halıda görülen sarı ve beyaz renkler, orantılı bir şekilde resmin tümüne dağıtılmıştır.

Transilvanya halıları olarak adlandırılan halılar, Batı Anadolu'da dokunarak Avrupa'ya ihraç edilmiştir. Halıların genel karakteristik özellikleri Kula, Uşak, Gördes, Lâdik ve Bergama yörelerine ait halılar ile benzer nitelikte olmalarıdır. Dolayısıyla Transilvanya halıları, Batı Anadolu merkezli halılardır.

Ressamlar, tablolarında genellikle arka planda koyu renkleri tercih etmişler, bir renğın açık ve koyu tonlarını kullanarak, dengeli bir renk dağılımı yapmışlardır. Eserlerde resmedilen Transilvanya halılarındaki renkler, kaynaklarda incelediğimiz orijinal halılardaki renklerle büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Sonuçta ressamlar, halıları orijinallerine uygun ve detaylı bir şekilde, olduğu gibi resmettiklerine göre, renk açısından halıların renğında değişiklik yapmış olmaları ihtimali zayıf bir olasılık gibi görünmektedir. Seçilen tablolarda Tek Mihraplı, Çift Mihraplı, Madalyonlu ve Tek Mihraplı zemin kısmı boş Transilvanya seccadeleri resmedilmiştir.

Kaynakça

Adams, R. ve Cox, R. (Editörler). (2011). *Diplomacy and Early Modern Culture*, UK: Palgrave Macmillan Publisher.

Aslanapa, O. (1987). *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*, İstanbul: Eren Yayıncılık.

Bassett, M. L. (2003). *The Paintings And Career Of Cornelis De Man: Art And Mercantile Culture In Seventeenth-Century Delft*, Doctoral Thesis, The University of Michigan, *Philosophy (History of Art)*, Michigan.

Batári, F. (1980). *Turkish Rugs in Hungary*, London.

Bode, W. (1902). *Vorderasiatische Knüpfeppiche aus älterer Zeit = Near Eastern rugs from ancient times*. Sponel, Jean Louis (ed.). Leipzig: Hermann Seemann Nachfolger. p. 1. [...] whilst in Spain, Southern Germany and particularly in Italy, the ancient rugs were expelled from the churches and palaces (because of their poor and worn condition), and found eager buyers from some museums.

Boz, L. (2013). *Transilvanya Bölgesi, Lutherci Mediaş Azize Margaret Kilisesindeki Anadolu Halıları*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cook, E. N. (2016). *Godefridus Schalcken (1643-1706): Desire And Intimate Display*, Doctoral Thesis, Faculty of the University of Delaware, Art History, USA.

Dilley, U. A. (1931). *Oriental Rugs and Carpets*, Publisher: C. Scribner's Sons; First Edition edition (1931), London.

Eichorn, A. (1968). *Kronstadt und der orientalische Teppiche*; in: *Forschungen zur Volks und Landeskunde, Kunst des Orients*, 11.

Foot, W. H. (1930). *Robert Feke: Colonial Portrait Painter*, Master Thesis, Harvard University Press, Cambridge.

Güller, K. (1996). *Transilvanya Halıları*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Hollander, M. (2002). *An Entrance for the Eyes: Space and Meaning in Seventeenth-Century Dutch Art*, Berkeley: University of California Press.

Ionescu, S. (2007). *Chapter V - Collections*. S. Ionescu (Ed.) *Antique Ottoman Rugs in Transylvania*, Roma

Ionescu, S. (2012). *Transylvanian Rugs The collection of St.Margaret's Church in Mediaş*, *International Carpet & Textile Review*, 11, Torino, Italy.

Ionescu, S. (2014). *Early Single and Double-niche 'Transylvanian' Rugs*, *Carpet Collector* 3, 70

Jaap, J ve Roper, L. H.(Editörler).(2014). *The Worlds of the Seventeenth-Century Hudson Valley*, USA: State University of New York.

Ölçer, N. ve Franses, M. (2007). *Tanrı'ya adanmış halılar: Transilvanya kiliselerinde Anadolu halıları, 1500-1750*, İstanbul: Sakıp Sabancı Müzesi Yayınları.

Pásztor, E. (2007). *16th And 17th Century Written Sources on Ottoman Turkish Rugs in Transylvania and the Kingdom of Hungary*, *Otoman Turkish Carpets, in the collection of the Budapest Museum of Applied Arts*, Budapest Museum of Applied Arts, 7-21, Budapest

Pavignano, C. (1999). *Tappeti Classici d'Oriente del XVI e XVII Secolo*, Catalogue of the Galleria Moshe Tabibnia, 38, Milan.

Perdahcı, N. (2019). "A Semiotic Approach To The Transylvanian Rug On The Basis Of Thomas De Keyser's Painting", *International Journal of Arts and Commerce*, 8(3), 37-53.

Prown, D. J. (1977). *American Painting From Its Beginnings to The Armory Show*, New York: Rizzoli Internationals Publication.

Roman, E. (2003). *Austria-Hungary & the Successor States: A Reference Guide from the Renaissance to the Present*. Infobase Publishing. ss. 574-. ISBN 978-0-8160-4537-2. Erişim tarihi: 12 Nisan 2020.

Steinbrueck, K. (2006). *Antique Turkish Carpets Become 'Transylvanian: Cultural Identity and Carpet Taxonomy in Early Twentieth-century Hungary and Romania'* Yüksek Lisans Tezi, University of Illinois at Urbana-Champaign, USA.

Sutton, P. (1980). *Pieter de Hooch: Complete Edition with a Catalogue Raisonne*, Ithaca, New York: Cornell University Press.

Vanhaelen, A. (2012). *The Wake of Iconoclasm: Painting the Church in the Dutch Republic*, USA: Penn State University.

Ydema, O. (1991). *Carpets and their datings in Netherlandish paintings: 1540-1700*. Woodbridge: Antique Collectors' Club. 48-51. ISBN 1851491511.